

КОРУПЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТА НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ТА СУБ'ЄКТА ЗВЕРНЕННЯ

БОНДАРЕНКО Ольга Сергіївна - кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права Сумського державного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2288-1393>,

КУЛІШ Анатолій Миколайович - доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, директор Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1619-3831>,

МИРГОРОД-КАРПОВА Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права, фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3302-221X>,

УДК 342.95

DOI 10.32782/EP.2021.31

Стаття присвячена важливій та темі – правовій характеристиці аспектів корупційної взаємодії суб'єкта надання адміністративних послуг та суб'єкта звернення. Наголошено, що корупція є складним соціальним феноменом, що не зважаючи на численні зусилля правового, інституційного, організаційного, просвітницького характеру є дуже поширеним в Україні. Особливо вразливою є саме сфера надання адміністративних послуг. Названо п'ять основних корупційних ризиків у цій сфері: історична схильність до корупційних дій, що є усталеною в українському суспільстві; широке використання безпосередньої особистої взаємодії між суб'єктом надання адміністративних послуг та суб'єктом звернення; неналежна організація роботи; низька мотивація суб'єктів надання адміністративних послуг; поширеність вчинення дій в умовах конфлікту інтересів.

Ключові слова: корупція, адміністративна послуга, суб'єкт надання адміністративних послуг, суб'єкт звернення, корупційні ризики, отримання адміністративної послуги.

Постановка проблеми

Корупція є складним соціальним феноменом. На жаль, не зважаючи на численні зусилля правового, інституційного, організаційного, просвітницького характеру у

світі не існує жодної держави, де б корупції не існувало зовсім. В основі корупції знаходиться деформоване світосприйняття та спотворення правових та демократичних засад побудови державних та громадських інституцій. Для сучасної України проблема корупції стоїть дуже гостро, особливо в контексті наших проєвропейських прагнень та ідеалів. Саме тому, нині Україною вживаються численні заходи на всіх рівнях міжнародному, національному, регіональному та локальному щодо протидії корупції. Система антикорупційних заходів спирається як на превентивні механізми, закріплені в Законі України «Про запобігання корупції», так і досить суворі каральні механізми, закріплені в Кодексі України про адміністративні правопорушення та Кримінальному кодексі України. Водночас, не зважаючи на такі заходи, все ж рівень корупції в Україні є досить високим. Згідно з рівнем організації та поширення корупційних відносин можна виділити низову корупцію (дрібного чиновництва), регіонального рівня (в середніх ешелонах влади), елітарну. При чому низова корупція, як правило, не розслідується. Адже, ці справи не є резонансними та не належать до сфери відання Національного антикорупційного бюро України.

Однак, ми вважаємо, що велику загрозу суспільству становить низова корупція, адже з нею рано чи пізно стикається кожен громадянин. На жаль, до цього часу у громадян склалося нейтральне чи навіть доброзичливе ставлення до цього виду корупції. А тому підкупити посадовця виявляється простіше і швидше, ніж реалізувати свої права чи виконати покладені законом обов'язки. Наприклад, підприємцям простіше реалізувати своє конституційне право в обхід закону, оскільки «відкрита» підприємницька діяльність є практично збитковою через необхідність постійних «подарунків» для представників влади. А це як наслідок стимулює розвиток тіньової економіки, яка провокує людину на нові кримінально протиправні діяння [1, с. 370]. Таким чином, враховуючи взаємовигідність подібної корупції, вона має вкрай латентний характер.

Стан дослідження проблеми

Питання протидії корупції в цілому, а також питання протидії корупції у сфері надання адміністративних послуг вивчали такі вчені як В. Шакур, К. Бугайчук, С. Яковенко, В. Костенко, В. Величко, В. Соловійов, О. Волянська, С. Шатрова, О. Токар-Остапенко та інші.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є правова характеристика аспектів корупційної взаємодії суб'єкта надання адміністративних послуг та суб'єкта звернення за такою послугою.

Наукова новизна дослідження

У статті запропоновано заходи усунення корупційної складової під час взаємодії суб'єкта надання адміністративних послуг та суб'єкта звернення за такою послугою.

Виклад основного матеріалу

Враховуючи глибину дослідження та важливість теми, пропонуємо зосередити увагу на понятійно-категоріальному апараті. Насамперед варто зазначити, що корупція під час надання адміністративних послуг є корупцією у сфері виконавчої влади. Це корупція в міністерствах, службах, агентствах, центральних органах виконавчої влади зі

спеціальним статусом, колегіальних органах, інших центральних органах виконавчої влади, місцевих органах виконавчої влади. Корупція в цих органах може проявлятися у: наданні неправомірних переваг фізичним чи юридичним особам при підготовці та прийнятті нормативно-правових актів чи рішень; відмові у наданні фізичним та юридичним особам інформації, надання якої передбачено нормативно-правовими актами, умисне приховування інформації, надання недостовірної або неповної інформації; сприяння фізичним та юридичним особам – учасникам процедур закупівель у здобутті перемоги всупереч вимогам Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти»; незаконному одержанні матеріальної вигоди, послуг, пільг чи іншої вигоди; сприянні фізичним та юридичним особам у здійсненні підприємницької діяльності, а також отримання субсидії, субсидії, позики чи пільги з метою одержання неправомірних матеріальних переваг, послуг, пільг тощо [2, с. 137]. Однак, найбільше корупційних ризиків виникає саме під час надання адміністративних послуг. Загалом адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов'язків такої особи відповідно до закону [3]. А корупційний ризик – це відповідний факт (дія, стан) який створює умови для вчинення корупційних правопорушень особами уповноваженими на виконання функцій держави та місцевого самоврядування [4].

Корупція у сфері надання адміністративних послуг не ставить під загрозу економіку країни чи окремого регіону, але впливає на матеріальний добробут громадян [5, с. 109–110]. З цієї причини основні державні ресурси ніколи не використовуються для боротьби з цим видом корупції. Проте ми не хочемо просто критикувати існування такого типу корупції. Ми переконанні, що існування корупції під час прямої взаємодії між суб'єктом надання адміністративних послуг та суб'єктом звернення є історично обумовленим. З давніх-давен існував звичай

приносити священикам дари, щоб завоювати їхню прихильність [6]. Гроші, які виплачували як обраним, так і призначеним посадовим особам були основним способом отримання підтримки з боку міської влади. Крім того, іноді єдиним способом отримати роботу було купити її. До XVIII століття державні службовці взагалі не мали чітко визначеного доходу, живучи лише на гроші, які вони отримували як «пожертвування» та подарунки від простолюдинів. Причому обсяг цих «пропозицій» жодним чином не обмежувався [7]. Надалі це призвело до генетично закладеного в нашому суспільстві переконання, що служба в державних органах є формою «підживлення» [8, с. 29]. Державні службовці не отримували зарплати до царювання Петра I, який запровадив ряд антикорупційних реформ, одна з яких передбачала смертну кару (за хабарництво). Отже, одним із корупційних ризиків у сфері надання адміністративних послуг є історично сформована в українському суспільстві схильність до корупційних діянь.

Усунення цього корупційного ризику є дуже складним завданням, оскільки потребує не просто оновлення законодавства чи створення нового державного органу, а вимагає повної трансформації правової культури та свідомості всіх без винятку громадян, а не лише суб'єктів надання адміністративних послуг.

Другим корупційним ризиком, що виникає під час надання адміністративних послуг є схильність нашого суспільства до «особистого вирішення справ». Поза тим, хотіли б зауважити, що останнім часом у контексті розвитку нашої держави відбулося чимало перетворень. Враховуючи стрімкий розвиток інформаційних технологій, зростання їх ролі для життя громадян та розвиток інформаційного суспільства, вагомого значення набуває вміння держави пристосовуватися до подібних технологій та використовувати їх на благо свого розвитку. При всіх мінусах додатка «Дія», зокрема, ми не можемо бути цілковито впевнені у схоронності та забезпеченні безпеки інформації, яка міститься в ньому. Все ж варто відмітити, що цей додаток дійсно є зручним та простим у застосуванні. Свідченням цього є міжнародні

нагороди та анонсування державним інституціями майбутнього визнання документів з додатку іноземними державами.

Показовим стосовно безконтактної подачі документів під час одержання адміністративних послуг є й досвід іноземних держав. Адже, під час такої подачі документів крім корупційної складової, знижується і можливість бути необ'єктивним для державного службовця.

Третім корупційним ризиком під час надання адміністративних послуг є неналежна організація роботи, яка проявляється у створенні умов, що спонукають громадян до корупційних дій. Це стосується, наприклад, самої процедури надання адміністративних послуг. Можна встановити обмежений доступ до посади чи посадової особи, штучно створити черги та встановити незручний графік прийому громадян. Також ознаками таких дій є відсутність належних умов для перебування громадян у державній установі, відсутність інформації про порядок надання послуги тощо.

До ухвалення Закону України «Про адміністративні послуги» домінуючою практикою був прийом відвідувачів кілька разів на тиждень протягом кількох робочих годин. Невдоволення громадян адміністративними послугами викликають також різноманітні перерви (обідні, технологічні тощо). Отже, вищезгадана проблема тягне за собою ще одну – наявність великих черг. Більшість громадян, які зверталися за адміністративними послугами, були незадоволені великими чергами. Фактично, через відсутність системи регулювання черги в багатьох місцях надання адміністративних послуг суб'єкти звернення змушені «самоорганізовуватися» в чергах, що додатково негативно впливає на рейтинг послуг. Час очікування в черзі супроводжується іншими проблемами, зокрема відсутністю належних умов очікування (місць для оформлення документів, кімнат особистої гігієни тощо) [9]. Усі ці фактори неминуче призводять до того, що суб'єкту звернення простіше надати неправомірну вигоду, ніж законно одержати послугу. Усунення таких ризиків також можливе шляхом ширшого використання інформаційних технологій, наприклад, електронних черг,

можливості запису онлайн, можливості подачі документів онлайн, онлайн консультацій з суб'єктом надання адміністративних послуг [4].

Четвертим корупційним ризиком під час надання адміністративних послуг, як би банально це не виглядало, однак, все ж є низька трудова мотивація «бюджетників» через низьку зарплату. Масовість проявів такої корупції під час надання адміністративних послуг частково пояснюється зубожінням українців, неспроможністю держави забезпечити посадовцям належне матеріальне забезпечення та певний рівень соціального благополуччя [10, с. 177–178]. Тому що справді важко очікувати від надавача адміністративної послуги ефективного виконання своєї роботи та утримання від зловживань, якщо зарплата не покриває його базові потреби чи потреби його родини. Крім того, низька зарплата знижує цінність роботи для працівника, що також може призвести до корупції. Зрештою, втрата низькооплачуваної роботи не є покаранням, адже таку роботу легко знайти. Особливо це стосується державних службовців середньої ланки, які заробляють мало і вдаються до одержання чи вимагання неправомірної вигоди, щоб компенсувати низькі доходи [11].

Низький рівень державного матеріального стимулювання зумовлює необхідність пошуку альтернативних джерел доходу, а законодавчі обмеження та постійне навантаження провокують до вчинення корупційних кримінальних правопорушень. Крім того, необхідність підвищення рівня оплати праці неодноразово висловлюється законодавцями в антикорупційних стратегіях.

Водночас деякі вчені вказують на відсутність прямого зв'язку між заробітною платою та видами праці, оскільки потреби людей постійно зростають, а тому жодна заробітна плата не може їх повністю задовольнити [12, с. 59–60]. Таким чином, підвищення заробітної плати може не суттєво зменшити корупцію, хоча низька заробітна плата здебільшого пов'язана зі значною корупційною діяльністю. Лише поєднання підвищення зарплати (або її відносного зростання) з низкою інших заходів, зокрема подолання корупції, зміна поняття справедливої та не-

справедливої оплати праці в очах суспільства, запровадження системи соціального забезпечення на додаток до оплати праці тощо важливу роль у боротьбі з корупцією, зможе зіграти важливу роль у зменшенні корупції [13, с. 261].

Тому вважаємо доцільним запропонувати суб'єктам надання адміністративних послуг планове підвищення заробітної плати та забезпечити не лише зовнішній (з боку Національного агентства з питань запобігання корупції), а й внутрішній фінансовий моніторинг способу життя. На нашу думку, особливу увагу слід звернути на рівень витрат на утримання майна, особливо нерухомого, а вже потім проводити арифметичну та логічну перевірку, порівняння доходів і витрат.

П'ятим корупційним ризиком під час надання адміністративних послуг є поширеність вчинення дій в умовах конфлікту інтересів. І тут знову варто повернутися до історичної схильності до нівелювання негативних якостей корупції. Загалом, конфлікт інтересів – це своєрідна конкуренція суперечливих інтересів і поглядів, напруженість і різке загострення протиріч, що призводить до активних дій, ускладнень і боротьби, що супроводжується складними конфліктами. Конфлікт чи боротьба та ворожі стосунки є невід'ємними ознаками конфлікту [14, с. 148]. Найважливішими ознаками конфлікту інтересів є порушення об'єктивності у виконанні службових обов'язків; конфлікт між власними інтересами та інтересами інших суб'єктів; можливість завдання шкоди законним інтересам інших суб'єктів.

Щодо правової регламентації поняття конфлікту інтересів, то в Україні воно окреслене нормами розділу 5 Закону України «Про запобігання корупції». Аналізуючи досвід правового регулювання зазначеного питання в європейських країнах, з'ясовано, що в деяких державах ухвалено спеціальні закони про конфлікт інтересів. Серед таких країн – Сербія та Чехія (закони про конфлікт інтересів), Хорватія (закон про запобігання конфлікту інтересів під час здійснення публічно-владних повноважень), Латвія (закон про запобігання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб), Литва (закон про публічні та

приватні інтереси в публічній службі). Водночас окремі держави врегульовують питання конфлікту інтересів у законах, що стосуються порядку несення державної служби, зокрема, в Польщі (закони про обмеження участі в підприємницькій діяльності осіб, які виконують публічні функції, та про публічну службу), Австрії та Греції (кодекси публічної служби) [15, с. 5–6].

У сфері надання адміністративних послуг конфлікт інтересів може призвести до порушення конституційного принципу рівності громадян перед законом та створення привілеїв за умови особистого знайомства. Саме тому доцільно передбачити більш суворі (не лише адміністративні), а й кримінальну відповідальність за вчинення дій та ухвалення рішень в умовах реального конфлікту інтересів.

Висновки

Підсумовуючи викладене вище, хотіли б зауважити, що сфера взаємодії суб'єкта надання адміністративних послуг та суб'єкта звернення є дуже вразливою до корупційних проявів. Так, основними корупційними ризиками у сфері надання адміністративних послуг є: 1) історична схильність до корупційних дій, що є усталеною в українському суспільстві; 2) широке використання безпосередньої особистої взаємодії між суб'єктом надання адміністративних послуг та суб'єктом звернення; 3) неналежна організація роботи; 4) низька мотивація суб'єктів надання адміністративних послуг; 5) поширеність вчинення дій в умовах конфлікту інтересів.

Стосовно заходів усунення корупційної складової під час взаємодії суб'єкта надання адміністративних послуг та суб'єкта звернення, то ними, на нашу думку, є: 1) трансформація правової культури та свідомості всіх без винятку громадян, а не лише суб'єктів надання адміністративних послуг; 2) поглиблення застосування системи безконтактної подачі документів під час надання адміністративних послуг; 3) широке використання інформаційних технологій; 4) планомірне підвищення заробітної плати суб'єктам надання адміністративних послуг і забезпечення не лише зовнішнього (з боку

Національного агентства з питань запобігання корупції), а й внутрішнього фінансового моніторингу способу життя; 5) запровадження кримінальної відповідальності за вчинення дій та ухвалення рішень в умовах реального конфлікту інтересів.

Література

1. Шакун В. І. Концептуальні засади розвитку кримінологічної науки в Україні. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2013. № 1. С. 366–376.
2. Серьогін В. О. Конституційне право України : навч. посіб; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2010. 368 с.
3. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 верес. 2012 р. № 5203-VI ; ред. станом на 1 лип. 2020 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 32. Ст. 409.
4. Бугайчук К. А. Корупційні ризики: поняття, класифікація, методологія оцінки, заходи усунення URL: http://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/15.pdf. (дата звернення: 06.01.2022).
5. Яковенко С. Б. Сутність корупції та її класифікація. *Держава і регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 1 (57). С. 109–114.
6. Костенко В. Історико-правове дослідження розвитку корупційних дій у владі та суспільстві. *Журнал Верховної Ради України Віче*. 2012. № 10. URL: <http://www.viche.info/journal/3125/> (дата звернення: 20.12.2021).
7. Малахов А. Табел ь о взятках. *Коммерсантъ-Деньги* 2005. № 25 (530). 27 июня. URL: http://www.aferizm.ru/history/his_vzyatka_tabel.htm. (дата звернення 29.12.2021).
8. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / Керівник авт. кол. доц. І. О. Ревак. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 220 с.
9. Величко В. О. Надання адміністративних послуг як функція органів місцевого самоврядування. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2018. № 35. URL: doi.org/10.31359/1993-0941-2018-35-68 (дата звернення 29.12.2021).
10. Соловійов В. М. «Побутова корупція»: сутність, генеза та сучасні тенденції в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. Вип. 25–26. С. 173–182.
11. Не прямином єдиним: чи допомагають високі зарплати боротися з корупцією

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена важливій та темі – правовій характеристиці аспектів корупційної взаємодії суб'єкта надання адміністративних послуг та суб'єкта звернення. Наголошено, що корупція є складним соціальним феноменом, що не зважаючи на численні зусилля правового, інституційного, організаційного, просвітницького характеру є дуже поширеним в Україні. В основі корупції знаходиться деформоване світосприйняття та спотворення правових та демократичних засад побудови державних та громадських інституцій. Для сучасної України проблема корупції стоїть дуже гостро, особливо в контексті наших проєвропейських прагнень та ідеалів. Особливо вразливою є саме сфера надання адміністративних послуг.

Корупція у сфері надання адміністративних послуг не ставить під загрозу економіку країни чи окремого регіону, але впливає на матеріальний добробут громадян. З цієї причини основні державні ресурси ніколи не використовуються для боротьби з цим видом корупції. Наголошено та доведено, що існування корупції під час прямої взаємодії між суб'єктом надання адміністративних послуг та суб'єктом звернення є історично обумовленим.

Обґрунтовано, що враховуючи стрімкий розвиток інформаційних технологій, зростання їх ролі для життя громадян та розвиток інформаційного суспільства, вагомим значення набуває вміння держави пристосовуватися до подібних технологій та використовувати їх на благо свого розвитку, зокрема для усунення прямої взаємодії суб'єкта надання адміністративних послуг та суб'єкта звернення.

Наголошено на важливості забезпечення належної організації роботи, яка проявляється в усуненні умов, що спонукують громадян до корупційних дій.

Запропоновано запровадити планове підвищення заробітної плати суб'єктам надання адміністративних послуг та забезпечити не лише зовнішній (з боку Національного агентства з питань запобігання корупції), а й внутрішній фінансовий моніторинг способу їх життя.

Наголошено на важливості передбачити більш сувору (не лише адміністративну), а й кримінальну відповідальність за вчинення дій та ухвалення рішень в умовах реального конфлікту інтересів.

Ключові слова: корупція, адміністративна послуга, суб'єкт надання адміністративних послуг, суб'єкт звернення, корупційні ризики, отримання адміністративної послуги.

на держслужбі. *Державне управління*: вебсайт. URL: <https://voxukraine.org/ne-pryanikom-yedinim-chi-dopomagayut-visoki-zarplati-borotitsya-z-koruptsiyeyu-na-derzhsluzhbi/> (дата звернення: 08.02.2022).

12. Мейтус В. Ю. Коррупция. Экономический и информационный анализ. Киев: Нора-принт, 2003. 257 с.

13. Волянська О. В. Основні підходи до оцінювання впливу заробітної плати на ефективність поведінки державних службовців: соціологічний аналіз. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 5. С. 255–262.

14. Шатрова С. О. Способи врегулювання конфлікту інтересів у діяльності органів внутрішніх справ: питання сьогодення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 6, Том 2. С. 148–150.

15. Токар-Остапенко О. В. Урегулювання конфлікту інтересів на державній службі: можливості застосування європейського досвіду в Україні : аналіт. Доповідь. Київ : НІСД, 2013. 48 с.

Olha BONDARENKO,

Doctor of Law, Associate Professor, Head of the Department of Criminal Legal Discipline and Judiciary of the Educational and Scientific Institute of Law of Sumy State University
e-mail: o.bondarenko@yur.sumdu.edu.ua

Anatoliy KULISH,

Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Director of the Educational and Scientific Institute of Law of Sumy State University
e-mail: a.kulish@yur.sumdu.edu.ua

Valeriya MYRGOROD-KARPOVA,

Candidate of Legal Sciences, Senior Lecturer of The Department of Administrative, Economic Law, Financial and Economic Security of The Educational And Scientific Institute of Law of Sumy State University

e-mail: v.myrhorod@yur.sumdu.edu.ua

**CORRUPT INTERACTION OF
THE SUBJECT OF PROVIDING
ADMINISTRATIVE SERVICES AND THE
SUBJECT OF APPEAL**

The article is devoted to an important topic – the legal characteristics of aspects of the corrupt interaction between the subject of the pro-

vision of administrative services and the subject of the appeal. It was emphasized that corruption is a complex social phenomenon that, despite numerous legal, institutional, organizational, and educational efforts, is very widespread in Ukraine. At the root of corruption is a distorted worldview and distortion of the legal and democratic foundations of the construction of state and public institutions. For modern Ukraine, the problem of corruption is very acute, especially in the context of our pro-European aspirations and ideals. The sphere of providing administrative services is particularly vulnerable.

Corruption in the provision of administrative services does not endanger the economy of the country or a particular region but affects the material well-being of citizens. For this reason, major public resources are never used to fight this type of corruption. It has been emphasized and proven that the existence of corruption during direct interaction between the subject of providing administrative services and the subject of appeal is historically determined.

It is substantiated that, considering the rapid development of information technolo-

gies, the growth of their role in the lives of citizens and the development of the information society, the ability of the state to adapt to such technologies and use them for the benefit of its development becomes of great importance, in particular to eliminate the direct interaction of the subject of the provision of administrative services and sub object of appeal.

The importance of ensuring improper organization of work, which manifests itself in the elimination of conditions that encourage citizens to corrupt actions, is emphasized.

It is proposed to introduce a planned salary increase for subjects providing administrative services and to ensure not only external (by the National Agency for the Prevention of Corruption), but also internal financial monitoring of their way of life.

The importance of providing for stricter (not only administrative) but also criminal liability for actions and decision-making in conditions of a real conflict of interests is emphasized.

Key words: corruption, administrative service, subject of provision of administrative services, subject of appeal, corruption risks, receiving administrative service.